

Çözüm Süreci: Dün, Bugün, Yarın

Vahap Coşkun

Doç. Dr. | Dicle Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

liberal düşünce Yıl 19, Sayı 75, Yaz 2014, s. 7-18

Türkiye’de, 2011 Haziran ile 2013 Aralık arasındaki 1.5 yıllık zaman diliminde çok şiddetli bir çatışma yaşandı. Hükümet ile PKK arasında yürütülen Oslo Görüşmelerinin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından, Kürt meselesi yeni bir şiddet sarmalına girdi. Yoğun çatışmalar, kitlesel tutuklamalar ve açlık grevleri ile siyasal tansiyon yükseldi, köprülerin atılması noktasına gelindi. 2012’in son aylarında Diyarbakır’a veya bölgedeki herhangi bir ile gelenleri karşılayan, patlamak üzere olan bir öfkeydi.

Ancak 2013’ün başında bu manzara değişti. PKK’li tutuklu ve hükümlülerin sürdürdüğü açlık grevleri Abdullah Öcalan’ın araya girmesiyle bitti, bunu müteakiben yeni bir görüşme süreci başladı. Uzunca bir süredir dünyayla irtibatı kesilmiş olan Öcalan siyaset sahnesinin vitrinine kuruldu. BDP’li milletvekilleri ile Öcalan arasında bir görüşme trafiği başladı. Öcalan’ın verdiği mesajlar milletvekilleri aracılığıyla tabana, Kandil’e ve Avrupa’ya iletildi. Kısa bir süre öncesine kadar birbirlerine en üst perdeden meydan okuyan ve savaş çılgınlıklarıyla tüm sesleri bastıran tarafların dillerinden bu kez “barış temennileri” dökülmeye başladı. “Barış” kamusal bir söylem haline geldi.

Ne Oldu?

Kürt meselesindeki bu keskin dönüş, herkesin zihnini meşgul etti. “*Ne oldu da taraflar, sorunu savaşıarak değil de, konuşarak çözüme kararı aldılar? Daha bir ay önce Öcalan’ı asmaktan, BDP’lileri Meclis’ten atmaktan söz eden Erdoğan ile*

AKP'yi 'en büyük düşman' ilan eden PKK'yi bu noktaya getiren neydi?" Herkes, kendi durduğu noktadan bu sorulara bazı yanıtlar üretti; taraflar kendi pozisyonlarını haklı kılacak argümanlara sarıldı. Bana göre, bunun üç önemli nedeni vardı:

Birincisi, 2011-2012 arasında yaşananların, bir kez daha, bu meselenin silahla halledilemeyeceğini göstermesiydi. Bilindiği gibi PKK, 2012'yi "zafer yılı" ilan etti ve "devrimci halk savaşı" adını verdiği bir stratejiyi yürürlüğe soktu. Ancak bu strateji halk nezdinde bir kabul görmedi ve PKK çok sayıda kayıp vermesine karşın hedeflerine ulaşamadı. Diğer taraftan hükümet ise; dağda askeri operasyonlarla PKK'nin belini kırmak, ovada da hukukî ve siyasî operasyonlarla PKK'nin elini ayağını kesmek ve hareket alanını daraltmak suretiyle PKK'yi bitirmeyi veya en azından marjinalize etmeyi amaçlayan bir politika izledi.

Medyada bu savaş politikasının keskin savunucuları vardı. Onlara göre PKK baharı veya yazı çıkaramayacaktı, PKK'nin bitmesi an meselesiydi. Ancak beklenen gerçekleşmedi; PKK sona ermedi veya güçsüz bir aktöre dönüşmedi. Bir buçuk yıllık bir kanlı sürecin sonunda PKK'nin devleti yenemeyeceği, devletin de PKK'yi ortadan kaldıramayacağı, yeniden, tescillendi. Taraflar silahtan sonuç alamayınca, görüşme masasına oturmak durumunda kaldılar.

İkincisi, özelde Suriye'de ve genelde Ortadoğu'daki gelişmelerin, Türkiye'de bir çözümü dayatmasıydı. Suriye Kürtlerinin en etkin örgütü olan PYD'nin PKK ile çok yakın irtibatının bulunduğu bir sır değil. Dolayısıyla Türkiye'nin, içeride sulh ve sükûnu tesis etmeden, Suriye'deki Kürtlerle sağlıklı bir ilişki kurulabilmesinin imkânı yoktu. Ortadoğu'nun yeniden şekillendiği ve Suriye'deki yangının bölgenin tüm ülkelerini etkisi altına aldığı bir dönemde, Türkiye'nin hem iç bütünlüğünü koruması ve hem de bölgede etkin bir aktör olması, öncelikle Kürt meselesinin çözümünü zorunlu hale getirdi.

Üçüncüsü, Kürdistan Bölgesel Yönetimi (KBY) ile sürdürülen ilişkilerin geldiği aşamayı. Mevcut durumda Türkiye'nin bölgedeki –nerdeyse- tek müttefiki KBY. Ekonomik ve siyasî münasebetin geliştirilmesi, hem Türkiye'nin hem de KBY'nin lehine. Zira KBY, Irak merkezi hükümeti ile iplerin kopması durumunda Türkiye gibi bir ülkenin desteğini arkasında tutmak istiyor. Türkiye, KBY'nin büyük ekonomik ve petrol potansiyelini kullanarak bölgedeki etkinliğini artırmayı amaçlıyor.

Ancak her iki tarafı olumlu bir şekilde etkileyen bu ilişkinin istikrarlı olması, Türkiye'deki Kürt meselesinin çözümünü gerekli kılıyor. Çünkü Türkiye'nin kendi Kürtleriyle kavga ederken Irak Kürtleri ile büyük çaplı

ekonomik ve siyasî işbirliğine gidebilmesi düşük ihtimal. Bu nedenle KBY, öteden beri, Kürt meselesinin müzakere yoluyla çözülmesi konusunda hem devlete hem de PKK'ye telkinde bulunuyor. Son sürecin başlamasında ve yürümesinde de, KBY'nin aldığı inisiyatifin önemli bir rolü var.

Bunlara Türkiye'de Kürtlerin ayrılma iradelerinin bulunmaması ile PKK'nin ve özellikle Öcalan'ın "meşru bir siyasî aktör olma" isteği gibi nedenler de eklenebilir. Bir kısmı yapısal, bir kısmı da konjonktürel olan bu nedenler, hem PKK'nin ve hem de devletin bir strateji değişikliğine gitmelerine yol açtı.

PKK'nin Stratejisi

PKK açısından strateji değişikliği, silahlı mücadele yerine siyasî **mücadeleyi ön plana çıkarmasıydı. Öcalan bunu, 21 Mart'ta, Kürt ve Türkiye kamuoyuna duyurdu. Kürt kamuoyuna verilen mesaj, silahın miadını dolduğuydu. "Zamanın ruhunu okuyamayanlar, tarihin çöp sepetine giderler"** diyen Öcalan'a göre, belli dönemin şartları silahlı direnişi zorunlu kılmışsa da, bugün çok farklı şartlar oluşmuştu. Dönem değişmişti; artık siyasetin vaktiydi. Halledilmesi gereken, ekonomik, siyasî ve hukukî birçok problem bulunuyordu ama bunların tümünün çözümü siyasetin içinde aranmalıydı. **"Silahlar susmalı, fikirler konuşmalı."** Bunun için Öcalan, PKK'den silahlı mücadeleyi durdurmasını ve silahlı unsurlarını Türkiye sınırlarının dışına çıkarmasını istedi.

Bu çağrıyla yaparken Öcalan, sürecin başından beri Kürt kamuoyunun bir kesiminde var olan bazı itirazları ve endişeleri de gözetmiş ve onlara da cevap vermişti. Mesela, bazı kesimler Öcalan'ın çözüm çerçevesini tatminkâr bulmuyorlardı. **"30 yıldır büyük bedeller verilerek sürdürülen mücadele bunun için miydi? Bu kadar mücadele boşuna mı verildi?"** diyerek Öcalan'a itiraz ediyorlardı. Bu itirazlara karşı Öcalan; mücadelenin boşuna olmadığı yanıtını veriyordu. Öcalan'a göre; bu mücadele sayesinde Kürtlerin ret ve inkârına dayanan politika ortadan kaldırılmış, Kürtler siyasî ve sosyal plânda birçok kazanım elde etmişlerdi. Dolayısıyla mücadelenin kazanımları göz ardı edilemezdi.

Keza **"Kürtlerin hakları için mücadele edilmeyecek mi?"** endişesini taşıyanlara ise Öcalan, mücadelenin devam ettiğini, ancak mücadelenin şeklinin değiştiğini belirtiyordu. Öcalan'a göre Kürtler talepleri için bundan böyle de mücadele vermekten geri durmayacaklardı. Ama bu

mücadelede artık araç olarak silaha ve yöntem olarak şiddete başvurmayacak, bunun yerine demokratik siyaseti yükselteceklerdi.

Öcalan, Türkiye kamuoyuna ise “birlik” mesajı verdi. “Misak-ı Milli sınırları içinde demokratik Türkiye” formülünü öne çıkardı ve yürüyen süreçten bir ayrılma/bölünme doğacağı kaygısını taşıyan kesimleri teskin etmeye çalıştı. Ulus-devlete karşı olduğunu ve etnik kimlik üzerinde biçimlenen yeni bir ulus-devlet yaratmanın Kürtlere bir faydasının dokunmayacağını belirtti ve amaçlarının herkesin kendini daha özgür hisseceği bir Türkiye inşa etmek olduğunu altını çizdi.

Öcalan’ın birlik düşüncesinin dayandığı iki nokta vardı: Biri, ortak tarihti. Öcalan, Çanakkale’de birlikte ölen, kurtuluş mücadelesini birlikte yürüten ve ilk meclisi birlikte kuran Kürtlerin ve Türklerin tarihî bağlarının çok kuvvetli olduğuna işaret etti. Diğeri ise ortak kültür ve dindi. Kürtlerin ve Türklerin İslamiyet’in çatısı altında yaşarken büyük bir sorunla karşılaşmadıklarını söyleyen Öcalan’a göre soruna kaynaklık eden ayrımcılığın nedeni “kapitalist modernite” idi. Dolayısıyla ortak tarihî ve dinî bağları olan, ortak kültür ve duygu dünyasını paylaşan Kürtler ve Türkler, ayrılık yerine, birlik temelinde yeni bir “demokratik modernite” üretebilirdi.

Devletin Stratejisi

PKK gibi devletin de stratejik bir değişikliğe gittiği söylenebilir. Bugüne kadar devlette Kürtleri bir potansiyel tehdit olarak gören bir düşünce egemendi. Bu düşüncenin sonucunda Türkiye, ne içeride huzuru temin edebildi, ne de dışarıda sözü geçen bir ülke olabildi. Kürtlerin asimilasyonunun bir seçenek olmaktan çıktığı, Kürt meselesinin silahla hallinin mümkün olmadığının anlaşıldığı ve başta Irak ve Suriye’de olmak üzere tüm Ortadoğu’da Kürt realitesinin boy gösterdiği bir dönemde, bu politika sürdürülebilir değildi.

AKP iktidarı Ortadoğu’da oyun kurucu rol üstlenmek isteyen bir zihniyetle siyaset yapıyor. Bugünün Ortadoğu’sunda Kürtlerle kavga ederek Türkiye’nin böyle bir pozisyon edinebilmesi imkân dâhilinde değil. Bu, ancak Kürtlerle barışarak yapılabilir. Hükümetin bunu gördüğü ve dolayısıyla Kürtlerle kavga ederek güçsüz kalmak yerine Kürtlerle barışarak büyümek politikasına geçtiği söylenebilir. Bu bağlamda Türkiye, bir taraftan kendi Kürtleriyle uzlaşmaya çalışırken diğer taraftan da Irak’ta merkezî hükümetin karşısında KYB’nin yanında yer almaya ve Suriye’de de Kürt gruplara karşı üstenci dilini terk etmeye başladı.

Provokasyonlar ve Sürecin İlerlemesi

Taraflar stratejilerini değiştirmiş ve barış için bir süreç başlatmışlardı ama barışı inşa etmek güç bir işti. Her şeyden önce, barış süreçleri doğaları gereği provokasyona açıktı; çünkü iktidar haritasını değiştirirlerdi ve iktidarı zedelenenlerin buna karşı hamleler geliştirmeleri kaçınılmazdı. Nitekim Türkiye'deki barış süreci de birçok provokasyona maruz kaldı. Sürecin hemen başında, 2013'ün Ocak ayında Paris'te, biri üst düzey olmak üzere, 3 PKK'li kadın öldürüldü. Diyarbakır-Lice'de karakol yapımı protestolarında, Hakkâri-Yüksekova'da PKK'lilerin mezarlıklarının tahrip edildiği iddiası üzerine başlayan gösterilerde, Bingöl-Diyarbakır karayolunun uzun müddet kapalı tutulmasından kaynaklanan olaylarda insanlar hayatlarını yitirdi. Şırnak-Cizre'de, KCK'nın asayiş birimleri kurduğu ve diploma töreni düzenlediği haberi ajanslara düştü, buna dair fotoğraflar medyaya servis edildi, vb.

Tüm bu eylemlerin gayesi, Kürt ve Türk kamuoylarında olumsuz bir ruh halini egemen kılmaktı. Kürtlerde *“Süreç, bize ölümden başka bir şey getirmiyor”* duygusunu harekete geçirmek, Türklerde ise *“Barış falan bahane, orada ayrı bir devlet kuruluyor”* korkusunu tahkim etmektir. Bazı medya organları da, yaşanan her olumsuzluğu büyüterek ve bundan bir kargaşa çıkartmaya çalışarak bu amaca hizmet ettiler. Kimi *“AKP'nin amacının barış değil, seçimleri atlatmak olduğunu”* söyledi, kimi ise *“PKK'nin zaman kazanmaya çalıştığını, barış gibi bir niyetinin olmadığını ve gerçekte büyük bir savaşa hazırlandığını”* yazdı.

Böylelikle tarafların birbirleriyle iş yapmalarını mümkün olmaktan çıkaracak bir güvensizlik yaratmaya ve süreçten bir şey çıkmayacağı düşüncesini toplumun geneline yaymaya çalıştılar. Zira taraflar arasında karşılıklı güvensizliğin büyümesi ve sürece dair toplumda inançsızlığın yerleşmesi durumunda, sürecin durması kaçınılmaz olacaktır.

Fakat tarafların sürecin arkasında durması, bu provokasyonları boşa çıkarttı. Kısa süreli gerilimler aşıldı, her seferinde sürecin sürdürülmesi konusundaki karşılıklı irade topluma deklere edildi. Süreci ilerletecek adımlar atıldı. PKK geri çekilme kararı aldı ve eylemlerini durdurdu. Hükümet, askeri operasyonlara son verdi, Meclis'te bir araştırma komisyonunun kurulmasına ön ayak olup bu konuda bir rapor hazırladı. Talepleri tam karşılamasa da bazı demokratik adımları attı, Akil İnsanlar Heyetleriyle süreci toplumun tüm katmanlarına taşıdı.

Akil İnsanlar Heyeti

Burada bilhassa Âkil İnsanlar Heyetlerinin çalışmaları üzerinde durmak lazım. Heyetlerin 7 bölgede yaptıkları çalışmalar ve hazırladıkları raporlar, süreci toplumsal gündemin merkezine taşıdı. Heyetlerin hem çalışmaları, hem de hazırladıkları raporlar çok öğreticiydi. Meselâ Kürt meselesinin en derinden etkilediği Güneydoğu Anadolu Bölgesi Heyeti'nin hazırladığı rapor, süreçle birlikte bölgede sosyal ve siyasal planda hangi yapısal değişikliklerin, ne şekilde meydana geldiğini gösteriyordu.

Rapora göre, otuz yıl hâkimiyetini sürdüren savaş atmosferi, Güneydoğu'nun siyasî yapısına dair dört önemli sonuç doğurmuştur:

- a. Kamusal alanı daraltmıştır.
- b. Daralan kamusal alanda PKK, neredeyse, tek egemen haline gelmiştir.
- c. PKK haricindeki siyasî oluşumlar, kendi köşelerine çekilmiş ve sosyal alanda faaliyet göstererek ayakta kalmıştır.
- d. Kimi örgütlenmeler PKK'yi örnek almışlar ve böylece dar ve homojen gruplar hiyerarşik temelde kurumsallaşmıştır.

Elbette çeyrek asırda oluşan tablo, kısa bir zaman diliminde tümüyle değişmedi. Ama rapor, barış ikliminin, bu dört olumsuzluğu hızla tersine çevirdiğini belirtiyor. Yani kamusal alan genişliyor, PKK'nin hâkimiyeti azalıyor, PKK dışı aktörler büyük bir enerjiyle sahaya çıkıyor ve siyasetin referansları da hızla demokratik normlara doğru kayıyor. Yeni bir toplumsal durum ortaya çıkıyor ve bölgedeki siyasî aktörler bu yeni duruma uygun olarak kendilerini konumlandırıyorlar.

Âkil İnsanların tüm Türkiye'ye yayılan çalışmalarından dört genel sonuç çıkarılabilir:

1. *Toplumun ağırlıklı bir çoğunluğu süreci destekliyor. Karşı karşıya bulunduğumuz sorunun silahla ve güvenlikle çözülemeyeceği gayet iyi biliniyor. Savaştan ve çatışmalardan herkese gına gelmiş; "Kandil'i yerle bir ederiz, hepsini bir kaşık suda boğarız" vb. hamaset, eskisi gibi etkili olamıyor artık. Sürece karşı olanların kitleleri ikna edecek bir argümanı bulunmuyor.*
2. *Süreç ilerledikçe halkın desteği artıyor. Çatışmasız bir ortamın oluşması, ölüm haberlerinin alınmaması ve PKK'nin çekilmeye başlaması sürecin daha bir kıymetlenmesini sağlıyor. Oluşan huzur ortamını kaybetmek istemiyor insanlar; şüphe ettikleri veya emin olmadıkları bazı hususlar olsa da, zaman içinde bunların çözülebileceğine dair kanaat güçleniyor. Süreç ete kemiğe büründükçe korkular izale ediliyor ve sürece mutlak karşıtlık besleyenlerin alışlageldik korkulara hitap ederek kitleleri harekete geçirme çabaları da herhangi bir sonuç vermiyor.*

3. Sorun, salt bir “Kürt meselesi” olarak görülüyor, sadece Kürtleri değil, çok farklı toplumsal kesimleri yaralayan bir yapısal sorun olarak değerlendiriliyor. Türkiye’deki rejim kimilerinin etnik, kimilerinin dinî veya mezhebî, kimilerinin ise cinsel kimliklerini bir soruna dönüştürüyor. Alevîleri, başörtülülere, gayri-Müslimleri, eşcinselleri sıkıntılara maruz bırakıyor. Bu nedenle, her ne kadar Kürt meselesini konuşmak için yola çıkmış olsa da, Akil İnsanlar Heyeti’nin toplantılarında bir tek bu mesele konuşulmadı; farklı sorunlar paylaşıldı, farklı talepler dile getirildi. Sonuçta bir kimliğe değil, tüm kimliklere yönelen bir demokratik reform programının herkesin yararına olacağı noktasına gelindi.

Tüm kesimleri kapsamına alan bir demokratikleşme hamlesi, hem ahlâken, hem de siyaseten doğru. Ahlâken doğru, zira sorunlar arasında bir hiyerarşi kurulmaz, herkes en temel sorunun kendi sorunu olduğunu düşünebilir, siyasete düşen bu talepleri karşılamaktır. Siyaseten de doğru, çünkü herkesin kimliğini tanıma ve güvence altına almayı hedefleyen bir demokratikleşme programı, herhangi bir kesime ayrımcılık yapıldığı iddiasının önünü keser ve sürece dönük toplumsal desteği yükseltir.

4. İnsanlar sürecin demokratik bir anayasa ile taçlanması istiyorlar. Toplumsal dertlere kaynaklık eden sorunların çözülmesi için farklılıkları kabul eden, halkın katılımını mümkün kılan ve âdem-i merkezîliğe dayanan çoğulcu bir anayasanın yapılması gerektiği konusunda genel bir talep var. Karadeniz Heyeti’nin çarpıcı tanımıyla “bizi tanımlayan değil, tanıyan bir anayasa”nın yapılması en güçlü talep olarak ortaya çıkıyor.

Gezi ve Çözüm Süreci

Âkil İnsanlar Heyetlerinin çalışmalarını sonlandırmalarına yakın Türkiye’de Gezi Olayları patlak verdi. Taksim-Gezi Parkı’ndaki bazı ağaçların kesilmesiyle başlayan olaylar kısa sürede tüm ülkeye yayıldı. Valilik ve Belediye’nin basiretsizliği ve güvenlik güçlerinin protestoculara ölçsüz bir şiddetle saldırması ve iktidarın –bilhassa Başbakan’ın- kullandığı sert ve ayrıştırıcı söylem, olayların kısa sürede genişlemesine sebep oldu. Erdoğan’a karşı çeşitli sebeplerle birikmiş öfke patladı; iş Taksim’le ve parkla sınırlı olmaktan çıktı, Erdoğan’ı ve hükümeti hedef alan bir kimliğe büründü.

Gezi’nin tek gündeme dönüşmesi, ülkenin diğer yakıcı sorunlarını ve özellikle barış sürecini ikinci plâna düşürdü. Aslında sadece unutturma değil, Gezi’nin başlayan süreci sekteye uğratma ihtimali de vardı. Eğer Kürt siyasî hareketi, Gezi olaylarına kitlesel bir katılım sağlarsa, sokakta daha büyük boyutlu çatışmalar meydana gelse ve hükümet iş yapamaz/karar alamaz bir duruma düşseydi, süreç tamiri zor bir yara alır, bir daha belini doğrultması güçleşirdi.

Fakat Kürt siyaseti basiretli davrandı; Gezi'nin görüşmeleri rayından çıkarmasına müsaade etmedi. Gezi'nin yarattığı olumsuz atmosfere rağmen PKK ve BDP sürecin geliştirilmesi gerektiğini belirttiler. Demirtaş, Türk ve Öcalan sürecin tıkandığı iddialarını reddettiler. Öcalan birtakım engellerin olmasına karşın sürecin ilerletileceğine ve başarıya ulaşılabileceğine inandığını ifade etti.

Gezi Olayları esnasındaki tavrı nedeniyle Kürt siyaseti, özellikle sol kesimler tarafından sertçe eleştirildi. Bu kesimlere göre, hükümete karşı çok büyük bir direnç meydana çıkmıştı ama Kürtler buna destek vermiyordu. Batı'da ilk defa Kürtlerin geçmişte ne yaşadıklarına dair bir hassasiyet oluşmuştu ama Kürtler sahaya çıkıp bu hassasiyeti beslemek yerine sahneden çekiliyordu. Bu, büyük bir hayal kırıklığıydı. Evet, ortada adına **“çözüm süreci”** denen bir şeyler vardı ama Kürtler muhayyel bir barış adına gözleri önünde kopan fırtınaya dönüp bakmıyordu. AKP'nin değirmenine su taşımak anlamına gelen bu siyaset, yanlış ve kabul edilemezdi.

Ne var ki bunlar haklı ve doğru eleştiriler değildi. Bir kere Kürt siyasetinin olan bitene gözünü kapattığı yoktu. Haklı taleplerin arkasında duruluyor, polis şiddeti eleştiriliyor, hükümete taleplere kulak vermesi çağrısı yapılıyordu. Ama doğru, sokağa da inilmiyor, zaten ateşlenmiş olan sokakların üzerine benzin dökülmüyordu.

Bunun haklı bir nedeni vardı: Kürt siyaseti, Gezi'nin sadece parktan ve daha fazla özgürlük talep eden gruplardan müteşekkil olmadığını görüyordu. Bazıları devrim romantizmine kapılmışlardı, tüm analizleri parkla sınırlıydı. Oysa parkın dışında –tek motivasyonları AKP karşıtlığı olan- ulusalcı, darbeci ve özgürlük karşıtı birçok grup olaylarda başı çekiyordu. Bunlarla özgürlükçü bir siyasette birleşebilmenin olanağı yoktu. Nitekim gerek Öcalan ve gerek Demirtaş, Kürtlerin darbe heveslileriyle birlikte hareket etmelerinin beklenebileceğini söylediler, kitlelerini sokaktan uzak tuttular.

17 Aralık ve Çözüm Süreci

Gezi'den sonra Kürt siyaseti bu kez 17 Aralık imtihanına tabi tutuldu. 17 Aralık, çok haklı ve meşru bir temele dayanıyor, yolsuzluk ve rüşvet gibi kimse için duyarsız kalamayacağı bir sebep üzerinden ilerliyordu. Kürt siyaseti, öteden beri, yolsuzluklar konusunda milletvekili dokunulmazlığı dâhil her türlü hukukî zırhın kaldırılmasını ve herkesin hesap vermesi gerektiğini savunuyordu. Dolayısıyla hakkında ağır yolsuzluk iddiaları bulunan hükümete karşı agresif bir politika izlemesi beklenirdi.

Beklenen olmadı; Kürt siyaseti yeri göğü inletmedi. Zira yolsuzluk ve rüşvetin resmin tamamını yansıtmadığını gördü. Söz konusu olan salt bir yolsuzluk operasyonu değildi. Zamanlaması, yapıma tarzı ve arkasındaki gücü dikkate alındığında operasyonun hedefi, ülkeyi yolsuzluklardan temizlemekten ziyade siyaseti tanzim etmekte. O halde bu iki boyutu gözetken bir siyaset izlenmeliydi. Bir taraftan, yolsuzluk konusunda ilkesel bir tutum alınmalı ve gerçeklerin ortaya çıkarılmasını gerektiği savunulmalıydı. Diğer taraftan ise, siyaset dışı yollarla siyasete yön verme çabalarına karşı çıkılmalı ve demokratik siyasetin yanında durulmalıydı. Kürt siyaseti de öyle yaptı.

Ancak bu, aynen Gezi'de olduğu gibi, bazı kesimleri yine rahatsız etti. PKK ve BDP barış sürecini pamukla sarıp sarmalayıp abartmakla, AKP'ye karşı bir tutum geliştirmemekle, AKP'yi zora sokacak eylemlerden uzak durmakla eleştirildi. Bunun yanlış olduğu, içte ve dışta meşruiyetini kaybeden AKP'nin artık bir belirleyici aktör olmaktan çıktığı ve Kürtlerin de bu durumu gözetecek AKP ile ilişkisini yeniden gözden geçirmesi gerektiği belirtildi. Aslında dolambaçlı yollara saparak anlatılmak istenen basitti: AKP ile bu süreç yürümezdi, Kürt siyaseti de bunu görmeli, AKP'ye dışını göstermeli ve sürece bir son vermeliydi.

Ancak Kürt siyaseti bu tür eleştirilerin arkasındaki gayeyi gördü ve bunlara yüz vermedi. Demirtaş, **“AKP yolsuzluğa battı diye çözüm sürecini bitirmemizi isteyenler var. PKK'ye ‘şiddete dön’ mü diyelim?”** diye soruyordu bir açıklamasında. AKP ile siyasî alanda sonuna kadar mücadele edeceklerini ama PKK'ye asla **“Haydi savaş başlat”** demeyeceklerini belirten Demirtaş ekliyordu: **“Bunu ahlâkî de bulmayız. Süreç ve diyalog kopmasın. Çünkü onun dışındaki alternatif silah ve savaştır.”**

Öcalan ise o dönemki mesajlarında net ve keskin bir yaklaşım ortaya koydu. Çözüm sürecine karşı içeriden ve dışarıdan hoşnutsuzlukların olduğunu, bazı güçlerin sürece karşı bir darbe sahneye koymak istediklerini belirten Öcalan, 17 Aralık ile başlayan hadiseleri de bir darbe girişimi olarak yorumluyor ve bu girişimin de kesintisiz bir şekilde devam edeceğini söylüyordu.

Öcalan'a göre, ABD'yi devre dışı bırakarak Kürt meselesinde diyalog yöntemini kullanması AKP'nin en büyük günahıydı; bu nedenle AKP iktidardan düşürülmek isteniyordu. Yolsuzluk operasyonu hükümeti saldırıya açık bir hale getirdi, paralel yapılanmalara da hamle yapabilmek için meşru bir alan açtı. Bunun üzerinden hem AKP'yi hem de çözüm sürecini hedef alan bir darbe plânlandı ve yapılmak istendi. Öcalan, bunu gördüklerini ve darbeye karşı duracaklarını ifade etti:

“Sürecin içinde ve dışında olan herkesin bilmesi gereken iki önemli hususu belirtmek isterim: Ülkeyi bir darbe ateşiyle yeniden yangın yerine çevirmek isteyenler bizim bu ateşe benzin taşımayacağımızı bilmelidir. Her darbe teşebbüsü bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da karşısında bizi bulacaktır. Ancak demokratik çözüm sürecine gönülsüz ve kavrayışsız yaklaşanlar da bilmelidir ki, bu ateşi söndürmenin tek yolu demokratik barışı biran önce gerçekleştirmektir.”

Çerçeve Yasa

Gezi ve 17 Aralık badirelerden geçen süreç 30 Mart yerel seçimlerinden sonra önemli bir eşiği daha geçti. Hükümet, süreci hukukî teminat altına alacak bir yasa tasarısını parlamentoya sundu. Genel Kurul’da HDP ve CHP’nin de desteğiyle bu tasarı yasalaştı. Altı maddelik bu kanunun doğurduğu üç önemli sonuç vardı:

1. Bir buçuk yıldır fiilî olarak yürütülen süreç hukukî bir zırha kavuşmuş oldu. Hükümet sorumluluğu üzerine aldı, parlamento ise sürecin yürütüleceği zemine dönüştü. Hukukîleşme, siyaseti ve siyasî aktörleri de ön plâna çıkarıyor. Başlangıçtan bugüne kadar geçen süre bir hazırlık dönemini işaret ediyordu. Bu dönemde halka gidildi, barış düşüncesi toplumsallaştırıldı ve alt yapı kuruldu. Şimdi ise kritik kararların verilmesi gereken döneme girildi. Artık burada siyasetçiler daha fazla devreye girecekler; Meclis içinde ve dışında müzakereleri yürütecekler, gerekli yasaların çıkarılması için ağırlıklarını koyacaklar.
2. Yasa, somut bir alana ilişkin bir düzenleme içermiyor. Bu, doğal; zira yasanın amacı sürecin her kademesinde yapılacak olanları hukukî garanti altına sokacak bir çerçeve oluşturmak. Yasa genel bir düzenleme içeriyor ve genel bir perspektif sunuyor. Bu bağlamda yasada hükümete önemli yetkiler tanınıyor. Hükümet, yurt içinde ve yurt dışında kişi ve gruplarla görüşebilecek, silah bırakılan örgüt mensuplarının toplumsal entegrasyonu için gerekli tedbirleri alabilecek ve sürecin tamamlanması için siyasî, ekonomik, hukukî ve kültürel adımlar atabilecek (m.2).
3. Yasa, süreçte görev alan kişilerin hukukî, idarî ve adlî olarak cezalandırılmayacağını hükme bağlıyor (m.4). Böylelikle, hukukî boşluk nedeniyle sürece katkı sunmaktan imtina edenlerin kaygıları giderilecek veya sürecin içinde aktif bir şekilde yer alanların endişeleri bertaraf edilecek. Bu, özellikle kamu görevlileri için büyük bir önem arz ediyor. Zira söz konusu yasayla birlikte süreç bir “hükümet politikası” olarak tescil

edildi. Bu da devlet kurumlarının kendi görev alanlarında çözüm sürecinde katkı verecek konuları belirlemelerini ve bu doğrultuda çalışmalar yapmalarını kolaylaştırdı.

Çerçeve yasanın çıkması iki açıdan önemliydi: İlki, sürecin başından beri, PKK ve HDP tarafının temel talebi, yasal bir zeminin oluşturulmasıydı. Yasa, süreçteki ana temaları (silahsızlandırma, eve dönüş, entegrasyon) belirliyor ve süreci hukuken yere sağlam basar hale getiriyor. Taraflardan birinin öncelikli talebinin kabul edilmesi, hem sürecin yürümesini kolaylaştırır, hem de taraflar arasındaki güvensizliklerin izale edilmesine yardımcı olur.

İkincisi, çözüm süreçlerinin başlangıçta de facto yürümesi, idarî ve fiilî adımlarla ilerlemesi normaldir. Ancak ilk aşamayı geçtikten sonra süreç, hukuken desteklenmeli ve güçlendirilmelidir. Çünkü negatif barıştan pozitif barışa geçebilmek için (yani çatışmaların olmaması halinden, çatışma nedenlerini ortadan kaldıran ve kalıcı bir barışı mümkün kılan bir hale geçmek için) birtakım kurum, norm ve usûllere ihtiyaç vardır. Çerçeve yasa, işte bu kurum, norm ve usullerin oluşturulmasına ve yerleştirilmesine imkân verecektir.

Hükümet, çerçeve yasanın çıkmasını sürecin “*geri dönüşü olmayan bir yola girmesi*” olarak niteledi. Sürecin koordinatörlüğünü yürüten Başbakan Yardımcısı Beşir Atalay’a göre yasa, hem herkesi bağlayan bir niteliğe sahip olduğu, hem de akabinde daha fazla adım atılmasına fırsat yarattığı için çok mühimdi. Sürecin diğer tarafı da yasanın çıkmasından duyduğu memnuniyeti açıkladı. Demirtaş, yasayı önemli bulduklarını ve herkesin bu konuda destek sunması gerektiğini belirtti. Öcalan ise yasayı “tarihi bir gelişme” olarak tanımladı. Sürecin iki tarafının da değerini ve önemini açık yüreklilikle teslim ettiği yasa, geniş halk kesimleri tarafından olumlu karşılandı.

10 Ağustos Seçimleri ve Sonrası

Cumhurbaşkanının ilk kez halk tarafından seçilmesini sağlayan 10 Ağustos seçimleri, çözüm süreci için de destek mahiyetinde bir netice ortaya çıkardı. Gerek Erdoğan, gerek Demirtaş kampanyalarında sürece özel bir mana atfettiler. Siyasetlerinin merkezine Çözüm Süreci’ni koydular ve seçildikleri takdirde sürecin bir barış ile neticelenmesi için ellerinden gelen çabayı göstereceklerini ifade ettiler. Bir nevi çözüm sürecinin kendisini halkın onayına sundular. Sonuçta Erdoğan ve Demirtaş’ın elde ettiği başarı, halkın sürece verdiği desteği bir kez daha gösterdi.

20 aydır devam eden süreçte en önemli kazanım, hiç şüphe yok ki, çatışmaların durmasıdır. Bu kazanım, konunun toplumsal düzeyde rahatlıkla tar-

tışılmasına zemin hazırlıyor. Sürece toplumsal desteği büyütüyor, meşruluk kazandırıyor. Savaştan bıkan toplum barış siyasetini kabul ediyor ve her seçimde barışın temini için yapılacaklara arka çıkacağını oylarıyla gösteriyor.

Türkiye, son çeyrek yüzyılda barışa hiç bu kadar yaklaşmadı. İnsanlar kapılarının önünde duran bu fırsatı kaçırmak istemiyorlar. “Barış” söylemi giderek daha fazla toplumsallaşüyor. Barışı kurabileceğine inanan toplum, barışçıl bir gelecek tasavvur ediyor ve bunun için de Türkiye’nin bütün kurum ve kurallarıyla adeta yeniden inşa edilmesini arzuluyor. Bu, yalnızca iktidarın yapabileceği, altından tek başına kalkabileceği bir yük değil. Bu nedenle barışı arzulayan herkesin sorumluluğunu yerine getirmesi ve sürecin ilerlemesi için destek sunması gerekiyor.